

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Кафедра туристичного та готельно-ресторанного бізнесу

Допущено до захисту
Завідувач кафедри к.е.н., проф.
Герасименко В.Г. ()
« » 2016 р.

ДИПЛОМНА РОБОТА

**на здобуття освітнього ступеню
магістра**

зі спеціальності 8.14010301 «Туризмознавство» за програмою
«Економіка та управління туристичною діяльністю»

на тему:

**«РОЗВИТОК ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У СФЕРІ ТУРИСТИЧНИХ
ПОСЛУГ М. ОДЕСИ»**

Виконавець:

Студентки факультету міжнародної економіки

Литовка Анна Олександрівна

(прізвище, ім'я, по батькові) /підпис/

Науковий керівник

к.е.н. Шикіна Ольга Володимирівна

(прізвище, ім'я, по батькові) /підпис/

Одеса 2016

ЗМІСТ

	стр.
ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У СФЕРІ ТУРИСТИЧНИХ ПОСЛУГ	6
1.1. Сутність інноваційної діяльності у туристичній індустрії	6
1.2. Класифікація та види інноваційної діяльності.....	18
1.3. Методики аналізу інноваційної діяльності туристичних фірм	28
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ПОКАЗНИКІВ ФУНКЦІОНУВАННЯ ТУРИСТИЧНОГО ПІДПРИЄМСТВА	41
2.1. Динаміка туристичної діяльності у м. Одесі.....	41
2.2. Аналіз операційної та фінансово-економічної діяльності туристичної фірми ТОВ «Меліор Тревел енд Авіа»	51
2.3. Діагностика інноваційної діяльності підприємства ТОВ «Меліор Тревел Енд Авіа».....	64
РОЗДІЛ 3. ЗАСОБИ ВПРОВАДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У НАДАННІ ТУРИСТИЧНИХ ПОСЛУГ М. ОДЕСИ	71
3.1. Систематизація інновацій в індустрії туризму	71
3.2. Основні рекомендації щодо удосконалення діяльності ТОВ «Меліор Тревел енд Авіа» за рахунок інновацій.....	83
3.3. Розрахунок економічної ефективності запропонованих заходів	91
ВИСНОВКИ	103
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	106
ДОДАТКИ.....	115

ВСТУП

Процеси глобалізації, економічної інтеграції, інформатизації й комп'ютеризації суспільства створили умови для інноваційного розвитку економіки. Швидкі зміни навколишнього конкурентного середовища викликають необхідність адаптуватися до потреб споживацького ринку й суспільства. В сучасних умовах жорсткої конкуренції в сфері туристичних послуг успіх компанії та її довгострокові перспективи розвитку й функціонування на ринку нерозривно пов'язані з запровадженням передових технологій НТП й використанням інновацій.

Враховуючи уніфікованість складових туристичного продукту й аналогічність туристичних послуг, актуалізується питання використання інноваційного потенціалу туристичними підприємствами для завоювання нових сегментів споживачів, нових ринків, для підвищення якості обслуговування й конкурентоспроможності. Гостро постає проблема банкрутства й виживання на ринку туристичних послуг невеликих підприємств, які можуть нівелювати свої можливості за рахунок запровадження інноваційної діяльності.

Питанням теорії та практики інноваційної діяльності підприємств займалися такі зарубіжні вчені як: Й. Шумпетера, Г. Менша, А. Кляйнкнехта, К. Фримена, Д. Кларка, Л. Суйте, Ф. Валента, вітчизняні дослідники В.Л. Бешенковський, В.В. Васильєв, Н.О. Власова, П.Н. Завлин, В.В. Горшков, С. Д. Ільєнкової, Е. А. Крєтова, В.С. Новіков, В.Г. Мединський, А.І. Пригожина, Р.А. Фатхудінов, Ю.В. Яковца, Е.Г. Яковенко та інші автори. В сфері туристичних послуг відзначились наукові праці вітчизняних вчених: В. А. Квартальнов, А. В. Ігнат'єв, Д. С. Ушаков, Т. І. Ткаченко, Є. В. Яковенко, В. С. Новіков, К. А. Галасюк.

Даними дослідниками були запропоновані різні науково-методологічні підходи до визначення поняття «інноваційна діяльність»; висвітлена роль економічної категорії «інновації» у забезпеченні безперервного процесу виробництва, ефективної конкуренції, фінансового підйому.

Об'єктом дослідження виступає інноваційна діяльність туристичного підприємства в умовах жорсткої конкуренції на туристичному ринку.

Предметом дослідження виступають засоби удосконалення діяльності туристичного підприємства ТОВ «Меліор Тревел Енд Авіа» за рахунок комплексного запровадження інноваційних проектів.

Метою дипломної роботи є розробка практичних рекомендацій організаційно-економічного характеру по вдосконаленню функціонування та підвищення інноваційної ефективності туристичного підприємства ТОВ «Меліор Тревел Енд Авіа».

Основними задачами дипломної роботи є:

- вивчення теоретичних підходів до визначення терміну «інновація», «інноваційна діяльність», «інноваційні процеси»;
- вивчення класифікаційних підходів розподілу інновацій за групами;
- розробка власної класифікації, адаптованої до туристичного підприємства;
- проведення аналізу стану туристичного ринку м. Одеса за останні 2013-2015 роки;
- проведення аналізу виробничої й фінансово-економічної діяльності туристичного підприємства ТОВ «Меліор Тревел Енд Авіа»;
- розробка пропозицій по удосконаленню діяльності туристичного підприємства ТОВ «Меліор Тревел Енд Авіа» за рахунок введення інновацій;
- обґрунтування економічної ефективності розроблених пропозицій.

Структура дипломної роботи включає вступ, три розділи основної частини, кожен з яких присвячений вирішенню однієї з основних завдань, висновки, список використаних джерел.

У процесі написання дипломної роботи використовувалися нормативно-правові документи України, міждержавні та національні стандарти, що регулюють туристичну галузь, сферу інноваційної діяльності, науково-практична література з основних проблем роботи, спеціалізовані періодичні видання, окремі Інтернет-ресурси, бухгалтерська і статистична звітності туристичної фірми ТОВ «Меліор Тревел Енд Авіа».

Методологічну основу дипломної роботи формує сукупність загальнонаукових методів, найважливішими серед яких є метод експертних оцінок, матричні методи, а також система статистичних, дисконтова них, інтегрованих методів. Для обробки неагрегованих даних використовувалися програма для роботи з електронними таблицями Excel і програми побудови діаграм.

Тема дипломної роботи відповідає напрямку наукових досліджень кафедри туристичного й готельно-ресторанного бізнесу Одеського національного економічного університету.

ВИСНОВКИ

Інновації виступають потужним механізмом економічного розвитку країни. Вони створюють умови для подолання кризових ситуацій, для поліпшення якості продукції, для підвищення її конкурентоспроможності, зростання показників рентабельності та прибутковості. Будь-який суб'єкт народного господарства, будь-яка підприємницька структура, будь-яка держава зацікавлена у вирішенні проблем інноваційного розвитку, тому що інновації – це джерело внесків та вкладів до бюджету, добробуту населення, стабільності економіки.

Аналіз фінансово-економічних показників діяльності ТОВ «Меліор Тревел Енд Авіа» виявив, що фірма є прибутковою, має нормативні (рекомендовані) коефіцієнти рентабельності, фінансової стійкості й ліквідності оборотних коштів. Підприємство в змозі самостійно забезпечити нововведення власними інвестиціями за рахунок вивільнених коштів. Рекомендуємо ТОВ «Меліор Тревел Енд Авіа» створити інвестиційний фонд для запровадження радикальних чи модифікованих інновацій, що складатиме певний відсоток від вартості реалізованих турів.

Аналіз економічної діяльності ТОВ «Меліор Тревел Енд Авіа» виявив активізацію використання інноваційного потенціалу підприємства. Першим кроком до інноваційного розвитку невеликої за розмірами, але за значними масштабами виробництва й реалізації туристичного продукту підприємства стало придбання авторської розробки системи автоматизації туристичних процесів (пошуку туру, бронювання, касової звітності).

Аналіз виробничої діяльності ТОВ «Меліор Тревел Енд Авіа» свідчить про спад туристичного попиту в 2015 році, зниженні рівня туристичного споживання, ріст числа неорганізованих туристів, що не потребують допомоги туристичних агентів чи операторів в оформленні поїздки. Дані тенденції викликані економічною кризою держави, що позначилось на скороченні загальних доходів населення, збільшенні числа сайтів бронювання з вигідними умовами резервації як окремих послуг, так і пакетних.

Аналіз тенденцій інновацій в сфері туристичного обслуговування дав змогу зробити висновок, що суб'єкти туристичної індустрії запроваджують інновації, побудовані на удосконаленні сервісу, технології обслуговування клієнтів, технологічних процесах й операціях виробництва туристичного продукту, на модифікації функціональних й технологічних характеристик продукту.

Інноваційна стратегія підприємства дозволяє досягти поставлених цілей за допомогою різноманітних методів: просування товару через представництва в соціальних мережах, їх активне позиціонування; створення нового туристичного маршруту першого на даному ринку; відкриття нових напрямків для подорожі або нових задіяння нових ресурсів; програми лояльності й клієнтоорієнтованості з можливістю участі в акціях, накопиченні бонусів, знижок.

Туристичному підприємству ТОВ «Меліор Тревел Енд Авіа» було запропоновано ряд інноваційних проектів до запровадження їх на підприємстві з метою вирішення проблем збільшення об'ємів реалізації й туристопотоку. Проведений аналіз ефективності інноваційної діяльності засвідчив, що довгострокові власні або залученні третьою стороною (банківською установою) капітальні інвестиції дуже ризиковий крок в умовах нестабільності макрооточення.

Проведений аналіз ефективності інноваційних проектів контенту й туристичного аутсорсингу підтвердив, що туристична фірма ТОВ «Меліор Тревел Енд Авіа» має інноваційний потенціал, й спроможна до введення інноваційної діяльності. До аналізу ефективності було рекомендовано самі ці інновації, тому що вони є радикальними й стратегічними інноваціями, що повинні вирішити проблеми сучасного туристичного бізнесу в діяльності фірми.

Проаналізовані проекти виявились протилежними один до одного, оскільки варіант контенту є нерентабельною інновацією, а туристичний аутсорсинг – навпаки – рентабельним проектом.

Власна розробка платформи для індивідуальних бронювань оцінена експертами як найефективніша інновація, що в теорії має фінансовий ефект, оптимізацію ресурсів туристичного підприємства, удосконалює організаційну систему фірми. За умови незмінних планових показників на майбутній період термін окупності контенту складає 3,3 роки. Навіть врахувавши, що відбудеться, якщо темп продажів скоротиться, наприклад на 5%, дана інновація могла була окуплена за 5,2 років. Відправною точкою в прийнятті рішення про відкладення даної інновації для подальших аналізів інноваційної діяльності став показник індексу рентабельності, що виявився незадовільним. Однак дана інновація занадто ризикова для підприємства невеликих масштабів. Скоріш за все це ідеальний варіант для великих за масштабами діяльності й штатом працівників туристичних агентств й операторів.

ТОВ «Меліор Тревел Енд Авіа» рекомендовано запровадити систему туристичного аутсорсингу, що забезпечує надання власних туристичних послуг в процесі виробництва й обслуговуванні туристичних агентств. Тривалість даного проекту розрахована на 4 роки, загальним об'ємом інвестицій 238,2 тис. грн. з терміном окупності 1,3 роки. Навіть за умови скорочення темпів проросту туристичного споживання на 5%, послуга туристичного аутсорсингу була б окуплена за 3,9 років. Внутрішня норма рентабельності при будь-якому прогнозі має високі показники, що навіть перевищують норму, крім того індекс рентабельності складає 1,01 п.п., що свідчить про інвестиційну привабливість проекту. Дана інновація спричинює зміни в організаційній структурі підприємства за рахунок якого залучається висококваліфікований працівник зі стажем в сфері туризму. Крім того, дане нововведення розраховане на підприємства міста Одеси, а в майбутньому може бути масштабоване до області, регіону, чи навіть України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- 1 Бабаскина С.Я. Модели коммерциализации результатов исследований / Под ред. С. Я. Бабаскина, В. Г. Зинова. — М.: Изд-во АНХ, 2004. — 320 с.
- 2 Балабанов И. Т. Экономика туризма: Учебное пособие. / Балабанов И. Т., Балабанов А. И. — М.: Финансы и статистика, 2003. — 176 с.
- 3 Барышева А.В. Инновационный менеджмент: учебное пособие / под ред. А.В. Барышевой. — М.: Дашков и К, 2007. — 384с.
- 4 Беренс В., Хавранек П.М. Руководство по оценке эффективности инвестиций: Пер. с англ. Перераб. и дополн. Изд. — М.: «Интерэксперт», «ИНФРА-М», 1995. — 528 с.
- 5 Бешенковский В.Л., Турлак Е.А., Юрлова М.А. Экономическое обоснование научно-технической деятельности: инновационный аспект / Монография. — М.: Academia, 1999, 96 с.
- 6 Боронин О.С. Многокритериальная оценка экономической эффективности инновационных проектов / О.С. Боронин, С.Н. Яшин // Экономические науки. — 2010. — №11. — С. 253 — 256.
- 7 Васильев С.В. Инновационный менеджмент: Учеб.-метод. Пособие / Сост. С.В.Васильев; НовГУ им. Ярослава Мудрого. — Великий Новгород, 2006. — 181 с.
- 8 Вертакова Ю.В., Симоненко Е.С. Управление инновациями: теория и практика: учебное пособие / Ю.В. Вертакова, Е.С.Симоненко. — М.: Эксмо, 2008. — 432с.
- 9 Власова Н.М. Інноваційна діяльність в туристичному бізнесі / Н.М. Власова, В.В. Смирнова, Н.Ю. Семененко // Культура народів Причорномор'я. — 2009. — № 176. — С. 113-114.
- 10 Волкова О.І. Економіка й організація інноваційної діяльності: Підручник / Під. ред. проф. О.І. Волкова, проф. М.П. Денисенка. — К.: ВД «Професіонал», 2004. — 960с.
- 11 Менш Г. Технологический пат: Инновации преодолывают депрессию, 1975.
- 12 Галасюк К. А. Аналіз існуючих методик оцінки інноваційного потенціалу підприємств сфери туризму / К. А. Галасюк // Науковий вісник Миколаївського національного університету ім. В. О. Сухомлинського. — Миколаїв : МНУ ім. В. О. Сухомлинського, 2015. — № 1 (4). — С. 98-101.

- 13 Галасюк К. А. Дослідження сутності, структури та оцінки інноваційного потенціалу підприємства // *Economics and Management: Challenges and Perspectives: Collection of scientific articles*. – «East West» Association for Advanced Studies and Higher Education. – Vienna, 2015. – P. 418-421.
- 14 Галасюк К. А. Інновації як інструмент подолання кризових явищ на підприємствах готельного господарства / К. А. Галасюк // *Науковий вісник. Одеський національний економічний університет. Всеукраїнська асоціація молодих науковців*. – Одеса, 2013. - №2(181). - С.13-21.
- 15 Галасюк К. А. Інноваційний розвиток як фактор підвищення конкурентоспроможності підприємств готельного господарства / К. А. Галасюк // *Перспективи розвитку туристичної індустрії в Україні : регіональні аспекти – збірник тез за матеріалами Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції*. – Умань:УДПУ ім. П. Тичини, 2013. - С. 109-112.
- 16 Галасюк К. А. Класифікація інновацій на підприємствах готельного господарства // *Економіка підприємства : сучасні проблеми теорії та практики : матеріали IV міжнародної науково-практичної конференції (18 вересня 2015 р.)*. – Одеса : Атлант, 2015. – С. 105-106.
- 17 Галасюк К. А. Основні підходи до оцінки інноваційного потенціалу підприємства / К. А. Галасюк // *Вісник Дніпропетровського університету*. – Дніпропетровськ : ДНУ ім. Олеся Гончара, 2015. – № 2. – С. 55–60.
- 18 Галасюк К. А. Проблемні питання щодо визначення базових понять інноватики в сфері туризму / К. А. Галасюк // *Науковий вісник ОНЕУ : матеріали Всеукраїнської наукової конференції студентів та аспірантів «Світові кризи: причини і наслідки»*. – Одеса : ОНЕУ, 2013. – № 3 (182). – С. 159-167.
- 19 Галасюк К. А. Сучасні технологічні інновації на підприємствах готельного господарства / К. А. Галасюк // *Менеджмент предпринимательской деятельности : материалы одиннадцатой Всеукраинской научно-практической конференции студентов, аспирантов и докторантов*. – Симферополь: ТНУ им. В.И. Вернадского, 2013. - С. 323-325.
- 20 Герасименко В. Г. Ринки туристичних послуг: стан і тенденції розвитку: монографія / В. Г. Герасименко, С. С. Галасюк, С. Г. Нездойминов [та інші]. – Одеса: Астропринт, 2013. – 304 с.

- 21 Глазьев С.Ю. Теория долгосрочного технико-экономического развития / С.Ю.Глазьев. – М.: ВладДар, 1993. – 310 с.
- 22 Гольдштейн Г.Я. Стратегический инновационный менеджмент: Учебное пособие. / Г.Я. Гольдштейн. – Таганрог: Изд-во ТРТУ, 2004. – 267 с.
- 23 Горшков В.В., Кретьева Е.А. Инновационные риски. – СПб.: 1996, - с.5-6
- 24 Гранатуров В.М. Экономический риск: сущность, методы измерения, пути снижения: Учеб. пособие. – М.: Изд-во. “Дело и Сервис”, 2000. – 112 с. 6.
- 25 Гуцол А.В. Інноваційні технології в туризмі : Навчальний посібник / укл. А. В. Гуцол. – Северодонецьк : ПП «Поліграф-Сервіс», 2015. – 343 с.
- 26 Дедков С. Мониторинг научной и инновационной деятельности: некоторые вопросы методологии / С. Дедков // Наука и инновации. – 2007. – № 3. – С. 60 – 62.
- 27 Друкер П.Ф. Рынок: как выйти в лидеры. Практика и принципы / П.Ф. Друкер; [пер. с англ.]. - М.: СП «Бук Чембер Интернешнл», 1992. – 350 с.
- 28 Завлин П.Н. Инновационный менеджмент: справ. пособие / Под ред. П.Н. Завлина, А.К.Казанцева, Л.Э.Миндели. – СПб.: Наука, 1997. – 560 с.
- 29 Завлин П.Н., Васильев А.В. Оценка эффективности инноваций. – СПб.: Изд.дом «Бизнес-пресса», 1998. – с.23
- 30 Закон України «Про інноваційну діяльність» від 04.07.2002 № 40 ІV [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/40-15>
- 31 Закон України «Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні» від 16.10.2012 № 2-3 [Електронний ресурс]. – Режим доступу <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3715-17>
- 32 Зорин И. В. Менеджмент туризма: Туризм и отраслевые системы: учебник / И. В. Зорин, В. А. Квартальный, Т. А. Ирисова [и др.]. – М.: Финансы и статистика, 2002. – 272 с.
- 33 Иващенко Н.П. Экономика фирмы: Учебник/ Под общ. ред. проф. Н.П. Иващенко. — М.: ИНФРА-М, 2007. — 528 с.
- 34 Игнатъев А.В. Формирование и реализация инновационной стратегии развития туристического предприятия. [Текст] / Игнатъев А.В. – Москва: УРАО, 2010. - 8,5 п.л.

- 35 Илиева Л. Измерване на иновационната активност на туристическото предприятие / Л. Илиева // Наука и икономика ИУ. – 2010. – с. 195–206.
- 36 Ильенкова С.Д. Инновационный менеджмент: Учебник для вузов/ С.Д. Ильенкова, Л.М. Гохберг, С.Ю. Ягудин и др.; Под ред. С.Д. Ильенковой. — М.: Банки и биржи, ЮНИТИ, 1997. - 327 с.
- 37 Ілляшенко С.М. Інноваційний менеджмент : Підручник. / С.М. Ілляшенко. – Суми : ВТД – Університетська книга, 2010. – 334 с.
- 38 Квартальнов, В.А. Стратегический менеджмент в туризме [Текст] / Квартальнов В.А. – М.: Финансы и статистика, 1999. – 496 с. – ISBN 5-279-01926-7. 2
- 39 Кифяк О. В. Туризм як фактор вдосконалення галузевої структури регіональної економіки / О. В. Кифяк. Вісник Чернівецького торговельно-економічного інституту: Економічні науки / Чернівецький торговельно-економічний ін-т КНТЕУ. – Чернівці: Вид-во ЧТЕІ КНТЕУ, 2010. – Вип.4.– с.90-98
- 40 Ковалев В.В. Финансовый анализ. Управление капиталом. Выбор инвестиций. Анализ отчетности. – М.: Финансы и статистика, 1998 – с. 512.
- 41 Кондратьев Н.Д., Опарин Д.И. Большие циклы конъюнктуры // Доклады и их обсуждение в Институте экономики. М., 1927-1928.
- 42 Литовка А.О. Управління туристичним ринком регіону в сучасних умовах на прикладі Одеської області / А.О. Литовка, В.Ф. Семенов // Глобальні та національні проблеми економіки. – Миколаїв, 2016. – Вип. № 13. – С. 309-314.
- 43 Мазур И.И. Управление проектами:Справочное пособие; Под ред. И.И. Мазура и В.Д. Шапиро. – М.: Высшая
- 44 Малинина С.Е. Проблемы оценки экономической эффективности инновационных проектов // Креативная экономика. – № 4 (88). – с. 16-27. – URL: <http://bgscience.ru/lib/5104/>
- 45 Машевская О. В. Использование модели BSC в стратегическом управлении // Молодой ученый. — 2014. — №20. — С. 343-350
- 46 Мединский В. Г. Инновационный менеджмент / В. Г. Мединский. – М. : Инфра-М, 2002. – 295 с.
- 47 Менш Г. Технологический пат: Инновации преодолывают депрессию, 1975.
- 48 Михайліченко Г. І. Інноваційний розвиток туристичних підприємств: напрями змін та фактори впливу / Г. І. Михайліченко // Економіка. Управління. Інновації. - 2012. - № 1

- 49 Михайлова Э. А., Орлова Л. Н. Экономическая оценка инвестиций: Учебное пособие. – Рыбинск: РГАТА, 2008. – 176 с.
- 50 Можаяева Е.А., Селиверстова О.В. Компетенции малой инновационной фирмы как результат сохранения и развития её интеллектуального капитала. Интернет-журнал Науковедение, 2014. №2 (21) Publ.naukovedenie.ru
- 51 Можаяева Е.Ф. Матрица инновационных компетенций как инструмент оценки инвестиционной привлекательности малой инновационной фирмы Электронное научное издание «Ученые заметки ТОГУ» - 2014, Том 5, № 4, С. 1109 – 1114
- 52 Молчанова О.П. Инновационный менеджмент: Учебник для вузов / Абрамешин А.Е., Воронина Т.П., Молчанова О.П., Тихонова Е.А., Шленов Ю.В.; Под редакцией д-ра экон. наук, проф. О.П. Молчановой. - М.: Вита-Пресс, 2001. - 272 с.: ил.
- 53 Морозова Ю. Ю. Формирование туристско-рекреационного кластера Краснодарского края / Российское предпринимательство. - 2011. - №5, вып.1(183). – с.191-196
- 54 Мутанов Г.М., Есенгалиева Ж.С. Методы оценки инновационности и конкурентоспособности инновационных проектов. // Фундаментальные исследования. – 2012. – № 3-3. – С. 712-717; URL: <http://www.fundamental-research.ru/ru/article/view?id=29789> (дата обращения: 05.12.2016).
- 55 Нездойминов С.Г. Туристический поток – фактор конкурентоспособности региона / С.Г. Нездойминов. Arg Administrandi (Искусство управления) Научный журнал, 2014. – Вип.№ 3. – с.78-84
- 56 Никсон Ф. Роль руководства в предприятии в обеспечении качества и надежности / Ф. Никсон. – М. : Издат. стандартов, 1990. – 317 с.
- 57 Новиков В.С. Инновации в туризме. – М.: ИЦ "Академия", 2007. - 208 с.
- 58 Пичкалев А. В. Применение кривой желательности Харрингтона для сравнительного анализа автоматизированных систем контроля // Вестник КГТУ. Красноярск : КГТУ, 1997. - с. 128–132
- 59 Плюта В. Сравнительный многомерный анализ в экономических исследованиях: методы таксономии и факторного анализа / В. Плюта; пер. с польск. В. В. Иванова. – М. : Статистика, 1980. – 151 с.
- 60 Пономарева Т. В. Образовательный туризм как инновационный метод образовательного процесса // Молодой ученый. — 2015. — №12. — С. 792-795.

- 61 Портер М. Конкуренция: учеб. пособие [пер. с англ.] / Портер М. – М.: Издательский дом «Вильямс», 2000. – 495 с.
- 62 Портер М. Международная конкуренция: Пер. с англ./Под ред. и с предисловием В.Д. Щетинина. – М.: Междунар. отношения, 1993. – 896 с.
- 63 Поручник А.М., Антонюк Л.Л. Венчурний капітал: зарубіжний досвід та проблеми становлення в Україні: Монографія. – К: КНЕУ, 2000. – 172 с.
- 64 Пригожин А.И. Нововведения: стимулы и препятствия: социальные проблемы инноватики / А.И. Пригожин. – Москва : Политиздат, 1989. – 271 с.
- 65 Програма розвитку туризму м. Одеси на 2016-2020 роки // Рішення Одеської міської ради – 2016. – 03.02. - № 267-VII.
- 66 Руководство Осло. Рекомендации по сбору и анализу данных по инновациям. Третье издание. Совместная публикация ОЭСР и Евростат [Oslo Manual: Guidelines for Collecting and Interpreting Innovation Data, 3rd Edition OECD
- 67 Санто Б. Инновация как средство экономического развития / Б. Санто; [пер. с венг.] ; общ. ред. и вступ. Б.В. Сазонова. – М. : Прогресс, 1990. – 296 с.
- 68 Сафиуллин Л.Н., Улесов Д.В. Управленческие инновации как фактор развития сферы услуг // Актуальные проблемы экономики и права. – 2010. – №4. – С. 44–51.
- 69 Седаш Т.Н. Инновационные проекты: особенности реализации и методы оценки / Т.Н.Седаш // Финансовая аналитика: проблемы и решения. 2012. – №2 (92). – с. 20-27.
- 70 Семенов В.Ф. Використання потенціалу нової економіки при формуванні інноваційних структур організації і управління туризмом: Монографія / / В. Ф. Семенов, О. В. Басюк. – О. : Атлант, 2013. – 356 с.
- 71 Семенов В.Ф. Управління регіональним розвитком туризму: навч. посібник/ В.Ф.Семенова. – Одеса-Сімферополь: ВД «Аріал», 2012. – 340с.
- 72 Сеница Л.М. Организация производства: учебное пособие. – 3-е изд. / Л. Сеница. – Мн.: ИВЦ Минфина, 2006. – 521с.
- 73 Степаненко Д.М. Методика оценки инновационных проектов для венчурного финансирования / Д.М. Степаненко // Вестник ассоциации белорусских банков. – 2008. – № 5. – С. 18– 21.

- 74 Стратегія економічного та соціального розвитку міста Одеси до 2022 року/Ред. – Одеса: ТЕС, 2013. – с. 80
- 75 Твисс Б. Управление научно-техническими нововведениями / Б.Твисс. – М. : Экономика, 1989. - 271 с.
- 76 Ткаченко, Т.І. Сталий розвиток туризму: теорія, методологія, реалії бізнесу [Текст]: Монографія. / Т.І.Ткаченко. – К.:КНТЕУ, 2006.–537 с.
- 77 Ушаков, Д.С. Инновационная модернизация народнохозяйственных систем [Текст]: автореф. дис. ... докт.екон.наук: 08.00.05 / Ушаков Денис Сергеевич; Российская академия предпринимательства. – М.: 2009 р. – 45 с.
- 78 Фатхутдинов Р. А. Инновационный менеджмент. Учебник, 4-е изд. / Р.А. Фатхутдинов. – СПб.: Питер, 2003. – 400 с.
- 79 Фонштейн Н.М. Инвестирование в инновационной бизнес: мировая практика – венчурный капитал: сб. ст. / сост. и общ. ред. Н.М. Фонштейн. – М., 1996. – 270 с.
- 80 Хотяшева О.М. Инновационный менеджмент / Учебное пособие. – О.М. Хотяшева. – С-Пб: Питер. – 2006. – 384 с.
- 81 Чернікова В. І. Особливості інновацій в туризмі/ В. І. Чернікова// Вісник ДІТБ. – 2012. - №16. – С. 89-94.
- 82 Шаховалов Н.Н. Интернет-технологии в туризме: Учебное пособие. - Барнаул: Издательство АлтГАКИ, 2007. – 251 с.
- 83 Шикіна О. В. Квест-атракції як нове покоління туристичних послуг / О. В. Шикіна // Матеріали VII міжнародної науково-практичної конференції «Туристичний та готельно-ресторанний бізнес в Україні: проблеми розвитку та регулювання»: 24-25 березня 2016 року, м. Черкаси: у 2-х томах / М-во освіти і науки України, Черкас. держ. технол. ун-т. – Черкаси: Видавець Чабаненко Ю. А., 2016. – Т. 1. - С. 140-143.
- 84 Шикіна О. В. Класифікація інноваційної діяльності туристичного підприємства / О. В. Шикіна, А.О. Литовка // Глобальні та національні проблеми економіки. – Миколаїв, 2016. – Випуск №14. - С. ?-?.
- 85 Шикіна О. В. Шляхи підвищення привабливості регіону за рахунок розвитку квест-атракцій / О. В. Шикіна // Глобальні та національні проблеми економіки. – Миколаїв, 2016. – Випуск №9. - С. 460-464.
- 86 Шикіна О.В. Аналіз структури туристичних потоків Одеської області / О.В. Шикіна, І.Л. Ліптуга // Глобальні та національні проблеми економіки – 2015. – № 7. – С. 114–127.
- 87 Шумпетер Й. А. Теория экономического развития/ Й. А. Шумпетер. – М. : Директмедиа Паблишинг, 2008. – 401 с.

- 88 Яковенко Е. В. Сущность и типы инноваций в сфере туризма /Е. В. Яковенко // Культура народов Причерноморья. – 2006. – №95. – С.102–105.
- 89 Яковец Ю.В. Эпохальные инновации XXI века/ Ю.В. Яковец; Междунар. ин-т П. Сорокина – Н.Кондратьева. – М.: ЗАО «Издательство «Экономика», 2004.
- 90 Янсен Ф. Эпоха инноваций: Пер. с англ. / Ф. Янсен. – М.: ИНФРА–М, 2002. – 308 с.
- 91 Генеральна угода про торгівлю послугами СОТ; Угода, Міжнародний документ від 15.04.1994 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/981_017
- 92 Гончарова Е.В., Дуйсекова З.Г. Методы оценки и критерии эффективности инноваций // Научно-методический электронный журнал «Концепт». – 2016. – Т. 11. – С. 3676–3680. – URL: <http://e-koncept.ru/2016/86773.htm>. – [Дата обращения 15.11.2016]
- 93 Жосану В.А. Культура народов Причерноморья. - 2012. - №221. - С.189-190. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://tourlib.net/statti_tourism/zhosanu.htm
- 94 Заркович А.В. Теории инновационного развития: концепция региональных инновационных систем // Гуманитарные научные исследования. 2013. № 6 [Электронный ресурс]. URL: <http://human.snauka.ru/2013/06/3404> (дата обращения: 13.11.2016)
- 95 Краткий курс лекций по дисциплине «Теория менеджмента» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://studme.org/1584072010306/menedzhment/teoriya_menedzhmenta
- 96 Куликов Д.Л., Кучеров А.А. Становление и развитие методов оценки эффективности инновационных проектов // Современные проблемы науки и образования. – 2015. – № 1-1. – URL: <http://www.science-education.ru/ru/article/view?id=19451> (дата обращения: 03.12.2016).
- 97 Мухаметшин М.Ф. Оценки эффективности инновационной деятельности промышленного предприятия // Креативная экономика. — 2007. — № 9 (9). — с. 29-37. — URL: <http://bgscience.ru/lib/3544/>. – [Дата обращения 15.11.2016]
- 98 Статистичний збірник «Туристичная діяльність 2014»/[Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://od.ukrstat.gov.ua>.
- 99 Статистичний збірник «Туристичная діяльність 2015»/[Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
- 100 Статистичний збірник «Регіони України»/[Електронний ресурс]. - Режим доступу: https://ukrstat.org/uk/druk/publicat/kat_u/publ2_u.htm

- 101 B. Van Ark. Services Innovation, Performance and Policy: A Review June, 2003, Research Series No6, The Hague.- 234 p.
- 102 Barnett H.G. Innovation: the Basis of Cultural Change / H.G. Barnett. - New York: McGraw-Hill Book Co., 1953. – 223 p.
- 103 E.C.Harrington / Industry / Quality Control, 1965. - №10. – p.21
- 104 Freeman Ch. The economics of industrial innovation, 3rd Edition / Ch. Freeman. - The University of California: Penguin, 1974. – 409 p.
- 105 Hertog, P. Bilderbeek, R. Conceptualising Service Innovation and Service Innovation Patterns // Thematic essay within the framework of the Research Programme Strategic Information Provision on Innovation and Services (SIID) for the Ministry of Economic Affairs, Directorate for General Technology Policy, 1999. - 30 p.
- 106 Kleinxnecht A. Innovation Patterns in Crisis and Prosperity. Schumpeters Long Cycle Reconsidered. Foreword by Jan Press. / A. Kleinxnecht. – 1987. – 456 p.
- 107 Kuznets S. Modern Economic Growth: Rate, Structure and Spread. / S. Kuznets. – New Haven and London: Yale University Press, 1966. – 529 p.
- 108 Langton N.H., Addiial E., Ellington H.I., Percival F. The value of simulations and games in the teaching of science //European Journal of Education.-1980.- Vol.15. - No.3.
- 109 Oxford English Dictionary, second edition, edited by John Simpson and Edmund Weiner, Clarendon Press, 1989, twenty volumes, hardcover, ISBN 0-19-861186-2
- 110 Global Innovation Index Report 2016 year
<https://www.globalinnovationindex.org/gii-2016-report>